

Een inhaalslag voor de vinpoot

Peer Busink

Ondanks het feit dat ik al menig jaar lid ben van RAVON, heb ik tot voor kort nog weinig aan vissen en amfibieën kunnen doen. De motivatie was er wel; een jaar geleden had ik zowaar twee RAVON-schepnetten aangeschaft. De achterliggende gedachte daarbij was: heb je eenmaal een schepnet, dan ga je het ook eens gebruiken en waarom dan niet meteen twee: het is veel leuker om met z'n tweeën te scheppen en bij twijfel over wat voor een schepsel er in je schepnet is beland kan daarover dan eens lekker gediscussieerd worden.

Maar door mijn werk in het onderwijs en omdat ik jaarlijks een gebied op broedvogels inventariseer, bleef er -vooral tijdens het voorjaar- weinig tijd over om achter de amfibieën aan te gaan.

De vraag van RAVON en de informatie op de site deden me besluiten om toch eindelijk eens voor RAVON praktisch aan de gang te gaan. Bij het zien van de topografische kaartjes van de nog te inventariseren km-hokken in mijn regio, bekwam mij een bijna-schuldgevoel dat deze gebieden nog niet onderzocht waren. Want vaak kende ik dat vennetje en de situatie er omheen wel, maar echt weten wat er nu allemaal leefde, dat was er niet echt bij. En hokken met een vennetje op de kaart dat bij mij onbekend was, wekten helemaal mijn nieuwsgierigheid.

Ik woon in Midden-Brabant, en voor de vinpootsalamander stond er in mijn regio een leuk aantal km-hokken open, dus mogelijkheden te over om eens aquatisch te gaan inventariseren. Nu met het zoekbeeld gericht naar wat er onder de waterspiegel leeft, dat is weer eens wat anders dan bij een broedvogelinventarisatie.

Dus, beurtelings met de maten Jan en Maarten dit voorjaar aan de slag gegaan met de inhaalslag. Eerst de verst weggelegen km-hokken bezocht in de regio van Baarle Nassau, een voor ons onbekend gebied. Wanneer we op de topografische kaart een blauw vlekje zagen dat net buiten een opgegeven km-hok lag, was de verleiding voor ons niet te weerstaan om die vennetjes dan ook maar te bemonsteren. Kleine water-, Alpen- en kamsalamander waren de soorten die we al snel boven water haalden. Geslacht en aantallen werden genoteerd.

Maar nu kwam de vraag: "Hoeveel keer moet je scheppen om een redelijk beeld te krijgen van wat en hoeveel er in een ven zit?" Om te chargeren: 1x zegt niks en 100x is zinloos. Na ampel beraad besloten we de keuze te maken, de grootste vennen hoogstens 30x scheppen en de kleinste vennen hoogstens 5x en naar rato voor de tussenliggende vennen. Deze afspraak hadden we voor onszelf gemaakt, omdat we bewust waren dat door het scheppen onder water toch het een en ander overhoop wordt gehaald. Een vergelijking met de korvisserij was dan ook niet helemaal uit de lucht gegrepen. Een ander punt waarover we discussieerden was, of je nu bij de eerste geschepte vinpoot al meteen moet ophouden, want er is op dat moment dan al voldaan aan de eis. Maar als je dat dan doet, heb je weer geen goed vergelijk met de dichtheid van de voorkomende soorten. Ziehier, een dilemma was geboren, en het is raadzaam om enige uniforme regels bij het scheppen aan te houden.

Op de tweede schepdag hadden we prijs, we vingen een vinpootman, -vrouw en -juveniel vlak na elkaar. Met buitengewone belangstelling werden ze bekeken en gefotografeerd, de draadeindjes, de "slofjes" aan de achterpoten van het mannetje en het verschil in lichaamskenmerken met de kleine watersalamander. Daarna mochten ze uit de behoedzaam te water gelaten hand wegzwemmen en werden ze nagekeken totdat ze niet meer te zien waren. In menig ven dat we hierna inventariseerden troffen we vinpoten aan, tot enkele tientallen per ven toe. Deze werden met steeds minder individuele belangstelling, doch met blijvend respect in hun eigen domein weer teruggezet. We kregen een tamelijk betrouwbaar inzicht om aan de hand van het biotisch aanzicht van een ven te voorspellen of in dat ven vinpoten zouden zitten.

Mannetje vinpootsalamander in waterfase. Foto: Arnold van Rijsewijk

Van eind april tot eind mei hebben we 30 vennen en poelen geïnventariseerd, waarvan in 14 vinpoten werden aangetroffen. Opvallend was, dat we vinpoten alleen in natuurlijke vennen vonden. Ook in vennen die indertijd vergraven waren tot eendenvijvers (voor de jacht) werden geen vinpoten (of andere salamandersoorten) aangetroffen. Nergens troffen we meer dan twee soorten salamanders in één ven aan, de combinaties waren: 2x kleine water-/Alpenwatersalamander, 2x vinpoot-/kleine watersalamander, 2x vinpoot-/Alpenwatersalamander, 1x kam-/Alpenwatersalamander en 1x vinpoot-/kamsalamander. In 9 vennen troffen we alleen vinpoten aan.

Bij vergelijking van de door ons geïnventariseerde vennen leek achteraf dat de dichtheid van de populaties in de kleinere vennen groter was dan in de grotere vennen. Misschien een open deur, maar toch...

Ook merkten we dat op de kaart ogenschijnlijk interessante vennen inmiddels allang gedegradeerd waren tot particuliere vijvers, waarin zo te zien al decennia lang dikke goudvissen rondzwommen. Misschien wordt er wel nooit iets van de oorspronkelijke aquatische bevolking van deze vennen bekend.

Andere onverwachte toestanden van een ven kwamen ook voor. Zo kwamen we bijna verlande vennen tegen. Op zich mooi uitziend en interessant biotoopjes, maar soorten die van oudsher voor hun voortplanting van zo'n locatie afhankelijk waren, waren gedoemd daar binnen afzienbare tijd te verdwijnen. Zowaar schepten we uit de laatste vierkante meter open water van zo'n ven een vrouwtje vinpoot. We hebben de betreffende eigenaar over de toestand van het ven in kennis gesteld en het voorstel gedaan om het betreffende ven met behulp van externe expertise te restaureren. Ook bij vennen die geheel omsloten waren door boomopslag hebben we de eigenaar/beheerders hiervan op de hoogte gesteld. De reacties waren positief. Het scheppen kan dus ook onverwachts leiden tot een nuttige signaalfunctie!

De vangst uit één van de geïnventariseerde vennen. Enkele tientallen vinpoten in verschillende stadia. De "slofjes" van de mannetjes vormen een goed en opvallend kenmerk. Foto: Maarten Mandos

Het scheppen op zich is natuurlijk een tamelijke grove manier van inventariseren, waarmee slechts beperkt inzicht in de populatieopbouw van salamanders verkregen kan worden. Maar door bepaalde factoren min of meer constant te houden (bijv. door een gelijke verhouding van het aantal keren scheppen per oppervlakte-eenheid) lijkt zich na het scheppen in enkele tientallen verschillende poelen/vennen wel voorzichtig een bepaalde trend te vertonen. Zoals vermeld, konden we na enige tijd op het oog van te voren enigszins voorspellen, hoe groot de waarschijnlijkheid was of er in de poel/ven vinpoten geschept zouden worden. Het zal daarom een interessante aanvulling zijn om van de onderzochte vennen ook enige biotische en abiotische bijzonderheden te verzamelen. Bijvoorbeeld om ook de bijvangsten te determineren, zoals libellenlarven. Hoewel het een en ander al wel bekend zal zijn, wordt hiermee het inzicht in de eisen die soort(en) aan een ven of poel stellen, zeker uitgebreid. Zeker geldt dat voor jezelf als inventariseerder. Een leuke aanvulling en uitdaging voor het volgend jaar, wij willen hier enthousiast mee verder gaan.